

وگواره آب

نشریه ترویجی

شیراز- فلکه مصدق، بلوار غدیر، بعد از کوچه ۱۴
شماره تماس: ۰۷۱-۳۷۲۵۶۵۰۱ و ۰۹۱۷۱۱۱۷۴۸۰
شماره دوازدهم - پاییز ۱۴۰۰ osmd44@yahoo.com

۱۲

نگارش: مهندس امید سعیدزاده

کشور ما ایران در یکی از خشک‌ترین مناطق جغرافیایی دنیا قرار گرفته است؛ اما به لطف و نظم الهی حاکم بر جهان و حضور رشته کوه‌های زاگرس در غرب و رشته کوه البرز در شمال کشور، این خشکی به مقدار زیادی تعدیل شده است و ما در بسیاری از مناطق کشور از آب و هوایی متعادل و خوش برخورداریم. در حالی که اگر این رشته کوه‌ها وجود نداشتند، ابرهای برافراشته از دریای سرخ و مدیترانه همچنان که از روی عربستان سعودی بدون قطره‌ای باران می‌گذرند، از کشور ما نیز بدون باران عبور می‌کردند. بدون وجود رشته کوه البرز نیز چنین وضعیتی را در شمال کشور شاهد بودیم که از این حیث، خدا را شاکریم. پس کفران نعمت است اگر از این همه موهبت الهی به نحو احسن بهره نبرده و با دست خود کشور را به بیابان تبدیل نماییم.

میزان بارندگی کشور به‌طور متوسط ۲۵۰ میلی‌متر در سال است، این میزان می‌تواند در سال‌های پر باران تا چند برابر نیز افزایش یابد و در سال‌های دیگر و به‌طور متوالی، کاهش چشمگیر داشته باشد و متوسط سالانه را در دراز مدت، در حدود ۲۵۰ میلی‌متر حفظ کند. بنابراین، دل بستن به سال‌های پر باران در اکثر نقاط این مرز و بوم خطاست. پر واضح است که جهت پایداری کشت و کار و صنعت و زندگی، اجازه برداشت بیش از آنچه می‌بارد، از چاه‌ها، قنوات، رودخانه‌ها و دریاچه‌ها را نداریم. عوامل متعددی در پایداری این میزان بارندگی سالیانه مؤثرند که از آن جمله می‌توان به وجود و حفظ دریاچه‌های دائمی و فصلی، رودها و رودخانه‌های جاری، مسیر سیلاب‌ها، مراتع و جنگل‌ها، حتی توپوگرافی و دمای سطح زمین اشاره کرد. چه بسیار دست‌اندازی‌هایی که با پشتوانه تصمیمات ناآگاهانه و غیر مسئولانه در این چرخه، منجر به خشکیدگی منابع آبی و از میان رفتن جنگل‌های چندین هزار ساله و مراتع، در طول ادوار گذشته شده است.

به نظر من اگر وضعیت دزدی آب از منابع آبی کشور به طرق مختلف همچون سدسازی افسار گسیخته، از دست دادن حق آبه رودها و رودخانه‌هایی که از کشورهای همسایه سرچشمه می‌گیرند، آبخیزداری غیرفنی، حفر چاه‌های غیر مجاز، کف شکنی و افزایش عمق چاه‌های موجود، تجاوز به حریم قنوات، چشمه‌ها و دریاچه‌ها و برداشت بدون حق آبه از کانال‌ها و آب راه‌ها به همین منوال ادامه یابد، در آینده‌ای نه چندان دور، شاهد از بین رفتن کشاورزی و باغداری حتی در مناطق با منابع آبی به ظاهر غنی خواهیم بود.

۲

در تب و تاب آب

۴

آب را گل نکنیم

تماس با مهندس سعیدزاده

اینستاگرام

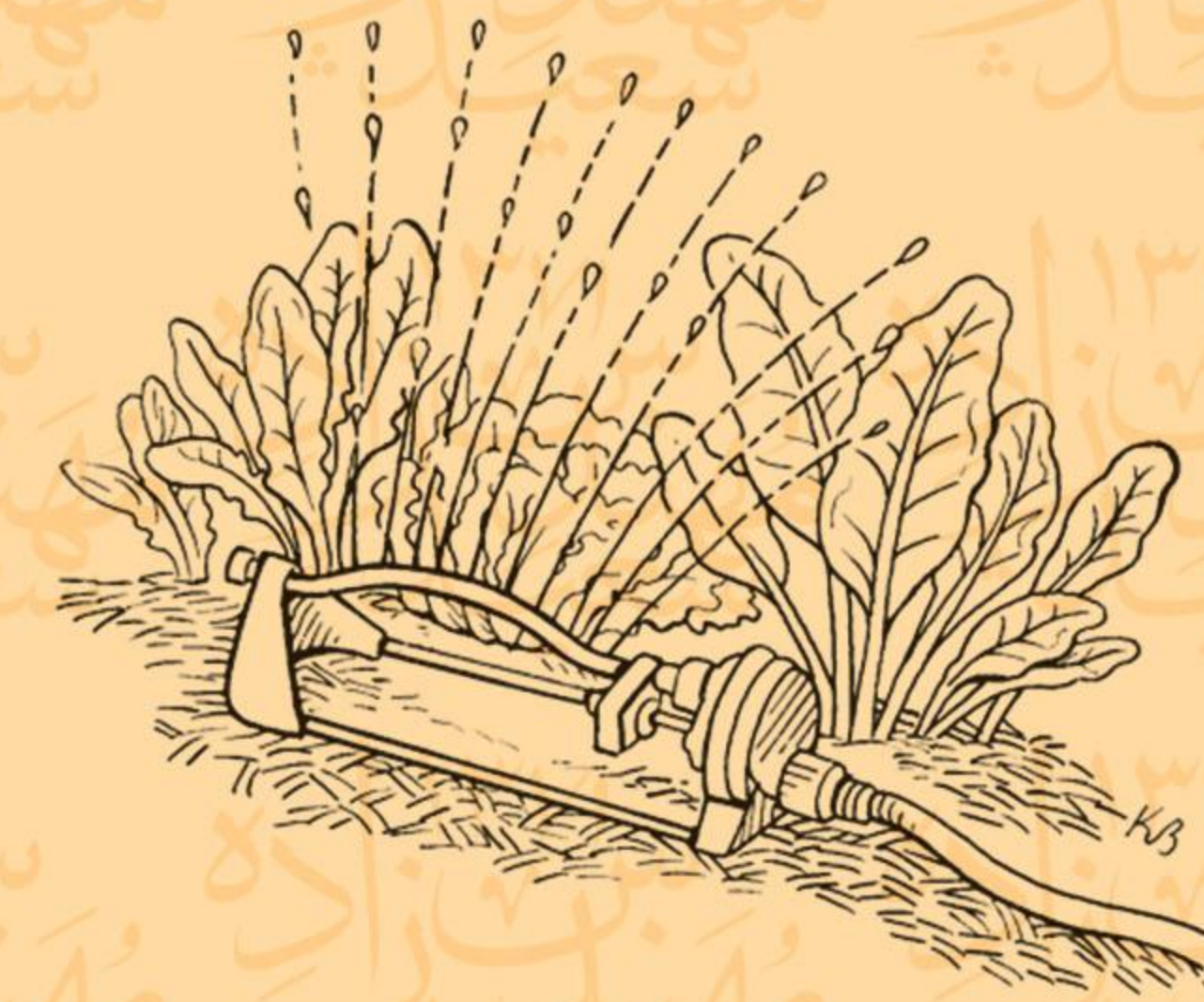

وبسایت

در تب و تاب آب

این‌ها شرح گذشته‌ای است که من طی ۳۰ سال خدمت، در بخش کوچکی از مناطق کشاورزی این سرزمین، تجربه کرده‌ام. با ورق زدن گذشته و افسوس خوردن و مقصر دانستن سیستمی که خود جزیی از آن بوده و هستیم، مشکلی حل نخواهد شد؛ اما با مرور آن و پی بردن به نکات

آبیاری‌های نوین و تحت فشار خصوصاً سیستم نواری، هر چند در اوایل ورود به کشور، با وجود حمایت‌های دولتی، از قبیل وام‌های کم‌بهره و وجوه بلاعوض و اجرای آزمایشی در بسیاری از نقاط حاصلخیز و مراکز مهم کشاورزی، از استقبال چندانی برخوردار نگردید، اما با پایین رفتن سطح آب‌های زیرزمینی، کاهش دبی رودخانه‌ها و چشمه‌ها و در کل، ایجاد حس نیاز در کشاورزان صیفی کار، به سرعت رونق یافت و انتظار می‌رفت با انجام این سیستم‌های نوین و پیشرفته، بهره‌وری از آب و راندمان آبیاری افزایش یابد، اما چنین نشد.

قوت و ضعف و آشکار شدن عوامل پنهان مؤثر در شکست و موفقیت، می‌توان به برنامه‌ریزی بهتر آینده امید داشت. بسیاری راه‌ها و راهکارها را در این سال‌ها در راستای مدیریت آب، برخی به اختیار (کاشت غلات با خطی کارها و فاروئر)، برخی به اجبار (اجرای آبیاری تحت فشار بدون آموزش و ترویج و ایجاد انگیزه در کشاورزان و باغداران جهت اجرای داوطلبانه آن، قبل از بروز بحران آب) آزموده‌ایم و ثمره آن جز عمیق‌تر شدن عمق چاه‌ها و خشکیدن سایر منابع آبی، و شور شدن آب و خاک این سرزمین نبوده است.

واگذاری‌های اراضی ملی در غالب طرح‌های مختلفی همچون طرح طوبی، فلاح‌ت در فراغت، توسعه باغ‌های سیب و سیاه‌ریشه، حتی در دل جنگل، توسعه کشت دانه‌های روغنی و... صدور مجوز چاه‌های عمیق در مناطق ممنوعه و اراضی ملی و حتی مجوز استفاده از چشمه‌ها و آبشخورها، بدون در نظر گرفتن پیامدهای بلند مدت آن نیز مزید بر سایر عوامل دزدی آب شد.

گم شدن آموزش و ترویج کشاورزی، توقف استخدام تکنسین و کارشناس کشاورزی برای تأمین نیاز این بخش در آینده، در میان این همه طرح و برنامه ریزی، ضربه‌ای کاری بر پیکر منابع آب بود.

نشریه ترویجی

شیراز- فلکه مصدق، بلوار غدیر، بعد از کوچه ۱۴ شماره تماس: ۰۷۱-۳۷۲۵۶۰۱ و ۰۷۱-۹۱۷۱۱۷۴۸۰
شماره دوازدهم - پایبیز ۱۴۰۰ osmd44@yahoo.com

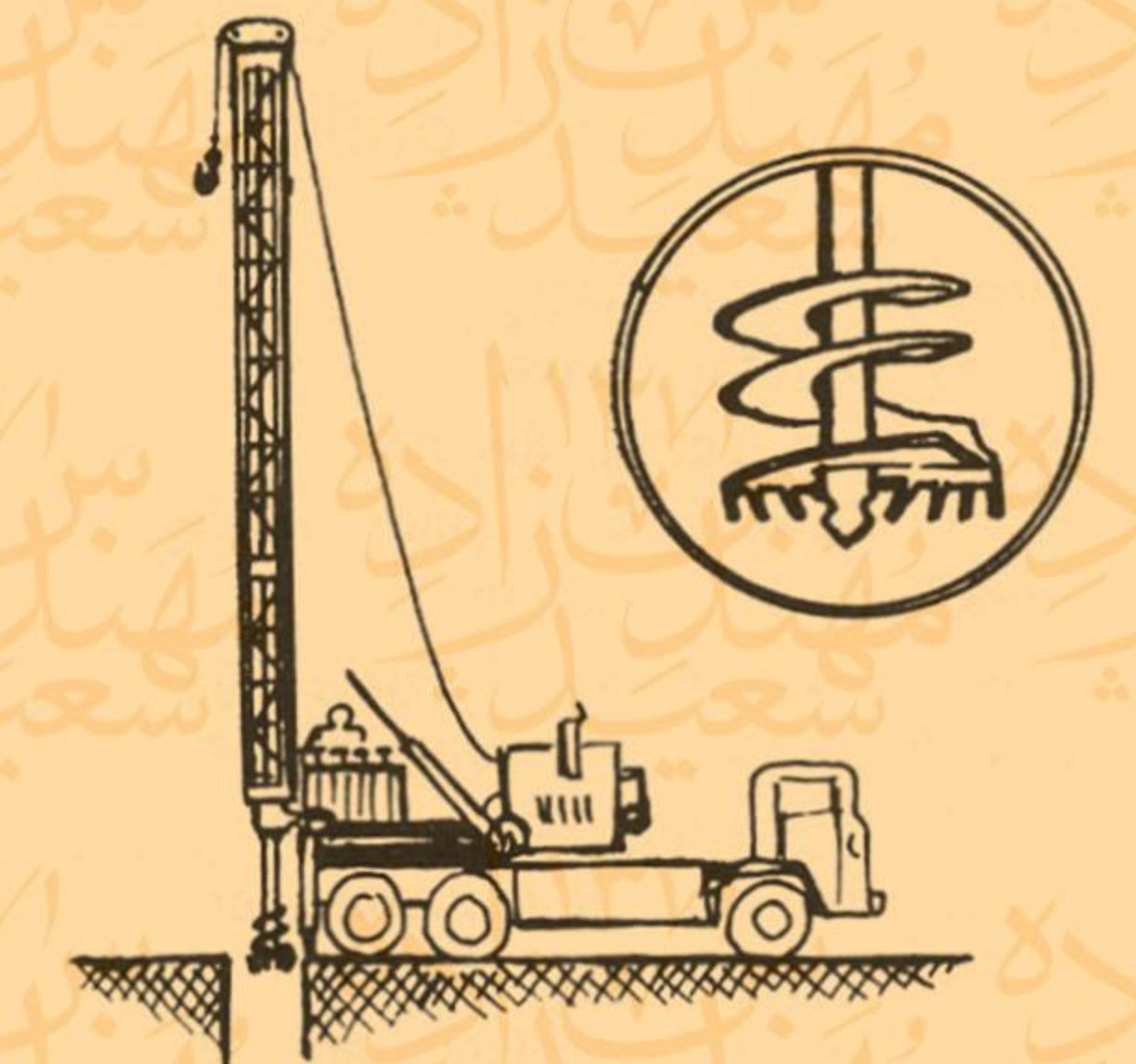
نگارش: مهندس امید سعیدزاده

WWW.DIGIKESHT.COM
digikesht @omidsaeedzadeh

کم‌رنگ شدن و از میان رفتن تناوب زراعی و الگوی کشت، تشویق و استقبال کاشت پیاپی دو محصول در یک فصل زراعی، بدون در نظر گرفتن عواقب آن، ضربه‌ای دیگر بر پیکر منابع آب گردید. متأسفانه در برخی از مناطق برخوردار از آب، در زراعت ذرت علوفه‌ای، به محض برداشت، مجدداً تهیه بستر و اقدام به کاشت ذرت می‌نمایند و جالب‌تر این‌که در بسیاری از موارد، مجموع عملکرد دو کشت، به اندازه یک کشت به موقع، که اصول زراعی مناسب در آن رعایت شده نیز نمی‌شود.

صدور مجوزهای کفشکنی و افزایش عمق چاه‌ها، و از آن بدتر، مجوز حفاری با مته‌های روتاری، از دیگر راهکارهای ناروایی بود که به بهانه نیل به خودکفایی و بالا بردن حجم و وزن صادرات غیر نفتی، به اجرا در آمد و دست‌اندر کاران صادرات و خودکفایی، بابت آن به خود می‌بالیدند.

شوربختی بیشتر، شور، و شور و قلیا شدن آب و خاک این مرز و بوم است؛ چرا که با حفر هر یک متر چاه، میزان املاح آب آن چاه نیز بالاتر می‌رود که آبیاری باغ‌ها و مزارع با این آب، سبب شور و قلیایی شدن خاکی می‌شود که جهت به وجود آمدن هر ده سانتی‌متر آن، یک میلیون سال زمان سپری شده است.

توسعه کاشت محصولات صادراتی همچون گوجه‌فرنگی، هندوانه، انواع کدوئیان و... که عمدتاً نیاز آبی بالایی دارند و در تابستان کشت می‌شوند (فصل بدون باران و تبخیر و تعرق بالا)، در مناطقی که حتی سابقه کاشت نداشته‌اند و از تناژ مطلوبی برخوردار نیستند، از دیگر ضربات بر پیکر منابع آبی و دزدی آب است.

حدود ۳۰ سال پیش، هنگامی که جهت شرکت در کلاس آموزشی ترویجی در یکی از شهرستان‌های استان به همراه همکارانم، در قالب آموزش ضمن خدمت دعوت شده بودیم، از گردنه‌ای عبور کردیم که به محض سرازیر شدن از آن، دشتی پر آب با گاو میش‌های تا بینی در آن نمایان شد و برای من بسیار جالب بود. بعد از حدود ۳۰ سال، حدود شش ماه پیش پس از سال‌ها، برای انجام کاری در همان منطقه گذرم به آنجا افتاد، هر چه دنبال آب و گاو میش چشم چرخاندم هیچ ندیدم، منطقه ای بود خشک، با پادهای خاک‌آلود و مزارع و باغ‌هایی بی‌رمق. آری! این نتیجه آب‌دزدی بدون شفقت است! هر چند هزینه‌های لایروبی و حفر چاه و تأمین آب، سنگین شده، اما هنوز این روند ادامه دارد.

یارانه‌ها از دیگر صدمات بر پیکر منابع آب کشور است. یارانه کودهای شیمیایی و سموم شیمیایی (اخیراً آزاد شده‌اند)، تخصیص ارز دولتی به واردات افسار گسیخته بنور خارجی، یارانه برق و گازوئیل و مواد سوختی، یارانه تولید و واردات ادوات کشاورزی و... و از طرفی نیروی کار و کارگر ارزان، منجر به تولید محصول ارزان‌تر نسبت به کشورهای همسایه و سایر کشورها می‌شود.

شماره ۱۲

نگارش: مهندس امید سعیدزاده

نشریه ترویجی

آب را گل نکنیم

گزیده پیشنهادهای و توصیه‌ها

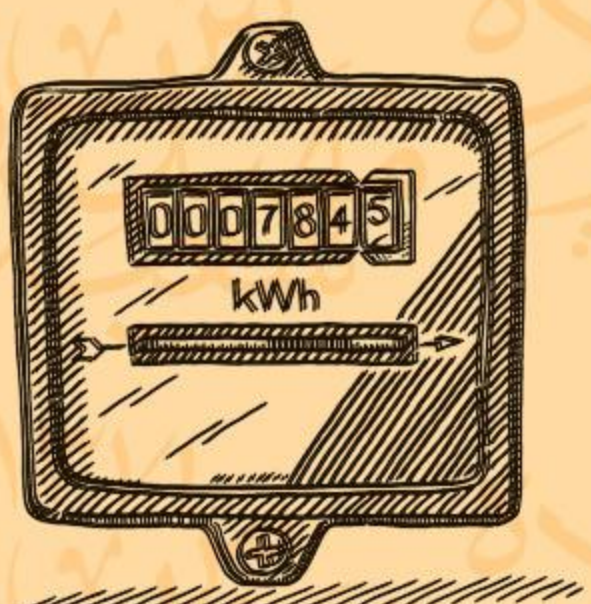
نشریه ترویجی

شیراز- فلکه مصدق، بلوار غدیر، بعد از کوچه ۱۴
شماره تماس: ۰۷۱-۳۷۲۵۶۵۰۱ و ۰۹۱۷۱۱۱۷۴۸۰
شماره دوازدهم - پاییز ۱۴۰۰ osmd44@yahoo.com

۱۲

نگارش: مهندس امید سعیدزاده

وزارت جهاد کشاورزی مجدداً واحدهای ترویج و آموزش را در مراکز خدمات کشاورزی با استفاده از نیروهای آموزش دیده و خبره فعال نماید تا اعتماد از دست رفته کشاورزان و باغداران به کارشناسان این مراکز، به مرور به جایگاه خود برگردد. این آموزش‌ها علاوه بر توجه به شیوه‌های صحیح زراعت و باغداری، بایستی با توجه به روابط اجتماعی و فرهنگی و حتی سیاسی هر منطقه انجام پذیرد.

بر روی چاه‌های کشاورزی، کنتور نصب شود و سهمیه‌بندی برداشت آب، با توجه به الگوی کاشت، میزان دخیل آب موجود و بارش‌های سالیانه، انجام پذیرد.

ضمن تأمین امنیت چاه‌های آبیاری برقی، در اسرع وقت نسبت به برقی نمودن کلیه چاه‌های مجاز اقدام شود؛ چرا که این امر، زمینه‌ساز اقدامات بعدی است.

الگوی کاشت و تناوب زراعی مناسب هر منطقه، تدوین گردد.

شناسایی چاه‌های غیرمجاز و حذف تدریجی آنها از چرخه برداشت آب، از دیگر سلسله راهکارهای قابل توصیه هستند.

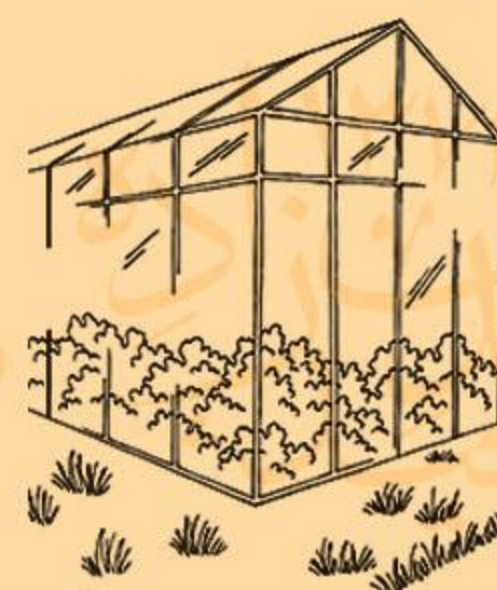
محدودیت‌های گمرکی، عوارض خروج و مالیات بر صادرات بخش کشاورزی، بدون در نظر گرفتن ملاحظات سیاسی و اجتماعی اعمال گردد.

سطح زیر کشت محصولات لوکس صادراتی را با افزایش قدرت پول ملی باید کاهش داد.

کلیه یارانه‌های بخش کشاورزی و باغداری، چه مستقیم و چه غیر مستقیم، باید حذف شوند. نمونه بارز حذف یارانه‌ها را می‌توان در حذف یارانه کلات‌های آهن و اصلاح الگوی مصرف آنها مشاهده کرد.

به جای افزایش افقی سطوح زیر کشت، که به نظر من در این سال‌ها، بی‌رویه توسعه یافته است، تولید را در محیط‌های کنترل شده، ترویج و آموزش دهیم و مشوق‌های لازم را نیز (بدون یارانه) ایجاد نماییم.

سیستم‌های آبیاری با توجه به شرایط آب و هوایی و خاک هر منطقه، فارغ از الگوبرداری صرف از سایر کشورها، خصوصاً کشورهای پربارانی همچون هند، پاکستان، ترکیه و کشورهای اروپایی، به اجرا درآید.

باید با کنترل واردات بذر صیفی‌جات و همچنین تولید بذر برخی صیفی‌جات داخلی، سطح زیر کشت محصولات صیفی‌جات که مصرف بیش از حد آب تابستانه دارند، کنترل شود.

علاوه بر کارشناسان کشاورزی، کارشناسان و صاحب‌نظران سایر علوم نیز باید در وزارت جهاد کشاورزی استخدام شوند و در تمامی برنامه‌ریزی‌ها و تصمیمات خرد و کلان، از دانش آنها بهره گرفته شود.